

بازتاب جنگ نرم بر خانواده از منظر آموزه‌های قرآن کریم

اصغر رجبی ده برزویی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۶/۳۰

چکیده

می‌شود که از منظر قرآن کریم جنگ نرم بر خانواده تأثیرات منفی فراوانی دارد. برای مصونیت خانواده‌ها از هر نوع آسیبی، محقق با استفاده از روش تحلیل مضمون، داده‌های حاصل از آیات قرآن کریم را در سه لایه مضامین اولیه، ثانویه و فراگیر مفهوم‌سازی نموده است. بر اساس این مفاهیم، مضامین اولیه (فردباوری، فردمحوری، فانی، ناپایدار، تفریط، ولخرجی، سوء مصرف، خودآراستن، آشکار ساختن، هویت‌سوزی و خودناباوری) و مضامین سازمان‌دهنده (فردپرستی، تک‌روی، زندگی زودگذر، جلوه‌دنیوی، ریخت و پاش، اتلاف، تبذیر، خودآرائی، خودنمایی، خود فراموشی و عدم خودباوری) به دست آمد. با ترکیب و ادغام یازده مضمون سازمان‌دهنده نزدیک به هم پنج مضمون فراگیر شامل فردگرایی، مدگرایی، اسراف و مصرف‌گرایی، تبرج و جلوه‌گری و خودباختگی فرهنگی با تاکید بر آموزه‌های قرآن کریم استخراج گردید. **واژگان کلیدی:** آموزه‌های قرآن، جنگ نرم، جنگ سخت، خانواده، فردگرایی، مدگرایی.

خانواده قدیمی‌ترین ساختاری است که بشر ایجاد کرده و انسان‌ها به آن نیازمند و مدیون آن هستند. در حقیقت خانواده در رأس همه تشکلهای و ایجادکننده و تقویت‌کننده هر اجتماع و جامعه‌ای است. دشمن در ابعاد مختلفی در حال فعالیت است و اگر در زمینه جنگ سخت به میدان نمی‌آید به این معناست که در جنگ سخت به نتیجه نرسیده است. امروزه جنگ نرم از موثرترین، کم هزینه‌ترین، خطرناکترین و پیچیده‌ترین انواع تهدیدها علیه ارزش‌ها و امنیت ملی یک کشور می‌باشد. هدف از انجام این پژوهش پاسخ به این پرسش این است که بازتاب جنگ نرم بر خانواده از منظر آموزه‌های قرآن کریم چیست؟ در فرضیه بیان

۱- استاد یار گروه معارف، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، as.rajabi@iaiu.ac.ir

Reflection of Soft War on the Family from the Perspective of the Teachings of the Holy Quran

Abstract:

The family is the oldest structure that mankind has created, and humans need and owe it to it. In fact, the family is at the forefront of all organizations and the creator and strengthener of every community and society. The enemy is active in various dimensions, and if it does not come to the fore in the field of hard war, it means that it has not achieved results in hard war. Today, soft war is one of the most effective, least expensive, most dangerous and most complex types of threats against the values and national security of a country. The purpose of this research is to answer this question: what is the reflection of soft war on the family from the perspective of the teachings of the Holy Quran? The hypothesis states that from the perspective of the Holy Quran, soft war has many negative effects on the family. In order to protect families from any kind of harm, the researcher has conceptualized the data obtained from the verses of the Holy Quran in three layers of primary, secondary and comprehensive themes using the content analysis method. Based on these concepts, primary themes (individualism, individualism, mortality, instability, extravagance, waste, abuse, self-adornment, revealing, identity burning, and self-disbelief) and organizing themes (individualism, single-mindedness, fleeting life, worldly appearance, waste, wastefulness, self-decoration, self-show, self-forgetfulness, and lack of self-belief) were obtained. By combining and merging eleven closely related organizing themes, five overarching themes were extracted, including individualism, fashionism, extravagance and consumerism, display and display, and cultural self-destruction, with an emphasis on the teachings of the Holy Quran.

Keywords: Quranic teachings, soft war, hard war, family, individualism, fashionism.

مقدمه:

یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی سیاست‌های کلی خانواده را که پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام تصویب شده است، در ۱۶ بند به رؤسای قوای سه‌گانه و مجمع تشخیص مصلحت نظام ابلاغ کردند. در بند ۵ این سیاست‌ها آمده است: «مقابله مؤثر با جنگ نرم دشمنان برای فروپاشی و انحراف روابط خانوادگی و رفع موانع و زدودن آسیب‌ها و چالش‌های تحکیم خانواده». جنگ نرم به هرگونه اقدام روانی و تبلیغاتی گفته می‌شود که هدف آن جامعه یا گروه است و عمده تفاوت آن با جنگ سخت (نظامی)، عدم درگیری و استفاده از سلاح‌های نظامی می‌باشد زیرا در جنگ نرم از تاکتیک‌های متنوع استفاده می‌شود؛ جنگ نرم مسئله نوینی نبوده و از سبقه تاریخی برخوردار می‌باشد، بدان صورت که در ابتدا چهره ساده‌ای داشته یعنی به صورت شایعه پراکنی، دروغ و اهانت بوده اما با گذشت زمان و تحولات و پیچیدگی‌های روز افزون اجتماعی، این رویکرد نیز پیشرفت نموده و از پیچیدگی، ظرافت و اثرگذاری بیشتری برخوردار گشته است. جنگ نرم به هرگونه اقدام روانی و تبلیغاتی گفته می‌شود که هدف آن جامعه یا گروه است و عمده تفاوت آن با جنگ سخت (نظامی)، عدم درگیری و استفاده از سلاح‌های نظامی می‌باشد زیرا در جنگ نرم از سلاح‌های تبلیغاتی، اعتقادی استفاده می‌شود. نیل به الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ مستلزم باز شناسی نظریه‌ها و الگوهای دینی و بومی برای پیشرفت در حوزه‌های گوناگون، برداشت تخصصی و مفهومی از زندگی مردم و بازخوانی کاربردی مبانی نظری اصیل دینی در حوزه‌های مربوطه است (ثمری صفا و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۳۸). لذا بدخواهان اسلام و انقلاب، با جنگ نرم علیه خانواده، در صدد ایجاد خلل در دستیابی نظام اسلامی به اهداف فرهنگ خود هستند. دشمنان در صدد این هستند تا با استفاده از راه‌های مختلفی، هر یک از اعضای خانواده را با توجه به نقشی که در خانواده دارند به نحوی به چالش کشانده و نتیجه دلخواه خود را کسب کنند. در واقع خانواده ایرانی در این عصر ارتباطات و موج وسیع رسانه‌ها و تبلیغات گسترده‌ای که در اختیار دارند قادر به تشخیص خوب از بد و اصل از بدل نیست در اینجاست که با شناسایی

بشر از ابتدای زندگی، برحسب فطرت خود همواره در جهت اجتماعی شدن و تامین مایحتاج زندگی و رفع مشکلات خود نیازمند هم‌فکری، همکاری و همیاری هم‌نوعان خود بوده است (علیزاده و همکاران، ۱۴۰۲: ۴۸). دشمنان ایران اسلامی تلاش دارند از طرق گوناگون، بنیان خانواده را متزلزل کنند؛ چرا که پرورش و تربیت دینی از خانواده شکل می‌گیرد. دین از طریق خانواده، آموخته و انتقال داده می‌شود و اساس تربیت دینی، خانواده است؛ خانواده یکی از ارکان هویتی هر انسان است و در صورتی که افراد در خانواده‌های ضعیف به لحاظ هویتی رشد و نمو پیدا کنند، شخصیت ضعیف و قابل نفوذی پیدا می‌کنند. چنین افرادی به خاطر ضعف نفس و ضعف هویتی خود، گرایش بیشتری به مسائل مبتذل و سخیف داشته و کمتر به مسائل کلان و راهبردی سوق پیدا می‌کنند. لذا تضعیف خانواده و به تبع آن تضعیف هویت و شخصیت افراد و سرگرمی به امور مبتذل، موجب سست شدن سد فرهنگی‌ای به نام خانواده و به تبع آن نفوذپذیری فرهنگی و نهایتاً در سطح اجتماعی کاهش پشتوانه مردمی نظام می‌گردد. به همین دلیل، دشمنان ایران اسلامی با چشم‌انداز قرار دادن فروپاشی خانواده، از راه تکنیک‌ها و تاکتیک‌های گوناگون در صدد تضعیف نهاد خانواده هستند تا سرمایه اجتماعی و پشتوانه مردمی نظام را تضعیف نمایند (حیدری، ۱۳۹۹: ۳). جنگ نرم از جمله مباحثی است که قرآن کریم در آیات مختلف بدان پرداخته است. چنان که بخشی از آیات قرآن بیانگر آن است که دستگاه‌های ظالم و به ظاهر قدرتمندی چون نمرود و فرعون از این شیوه برای مقابله با پیامبران الهی حضرت ابراهیم(ع) و موسی(ع) استفاده می‌کردند. طراحان جنگ نرم با سرمایه‌گذاری بر افکار و اندیشه‌ها، آسان‌تر و با شتاب بیشتر به اهداف و نتایج دست می‌یابند. باید پذیرفت که تضاد ذاتی بین فرهنگ استکباری و مادی غرب از یک‌سو، فرهنگ ظلم ستیز اسلام ناب محمدی(ص) و از سوی دیگر سیاست‌گذاران نظام سلطه را وادار خواهد ساخت تا به مقابله با فرهنگ اسلامی برخیزند (شریفان و گودرزی، ۱۳۹۷: ۱۳۵). مقام معظم رهبری در ۱۳ شهریور ۱۳۹۵ در اجرای بند

ایرانی» نوشته فاطمه حمیدی‌فر و معصومه ذبیحی که با روش توصیفی تحلیلی در سال ۱۴۰۱ انجام پذیرفته است. یافته‌ها حاکی از آن است که لازمه بهره‌مندی از نهادها و سازمان‌های اجتماعی کارآمد در هر جامعه‌ای وجود انسان‌های سالم، صالح، دل‌آرام و پرتلاش و امیدآفرینی است که اصلی‌ترین بستر رشد و تعالی ایشان، کانون آرامش بخش خانواده است و زن نیز همواره به عنوان محور اصلی تربیتی در خانواده مطرح شده است.

- مقاله «واکوی تأثیرات جنگ‌نرم علیه نظام خانواده و جامعه» نوشته خانم فاطمه محمودی‌زواه با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و PLS به بررسی میزان همبستگی متغیرها براساس روش توصیفی تحلیلی در سال ۱۴۰۰ انجام پذیرفته که یافته‌های آن اشاره دارد که طالبان زر و زور، سعی می‌کنند با تغییر بینش اعتقادی، کاهش جمعیت، ترویج مصرف‌گرایی و مدگرایی، تحقیر نقش مادری و... هر یک از اعضاء خانواده را با توجه به نقشی که در خانواده دارند به نحوی به چالش کشانده و نتیجه دلخواه خود را کسب کنند.

- مقاله «آسیب‌های رسانه‌های مدرن جنگ‌نرم و اثرات سوء آن بر خانواده» نوشته موسی‌الرضا حیدری که با روش توصیفی تحلیلی در سال ۱۳۹۹ انجام پذیرفته است. یافته‌ها حاکی از آن است که خانواده پایه و اساس هر کشوری را تشکیل داده و سعادت و شقاوت یک ملت بستگی به خانواده و آموزه‌های آن دارد بنابراین، این حوزه در اولویت نخست تهاجم‌نرم و خاموش کشور مهاجم قرار دارد. راه‌اندازی انبوهی از مراکز به اصطلاح فرهنگی و رسانه‌ای از قبیل شبکه‌های ماهواره‌ای، ساخت و تولید فیلم‌های هالیوودی، شبکه‌های اینترنتی و اجتماعی، آن هم با تکیه بر تولید آثار مخرب و غیراخلاقی، نشان از اهمیت و سرمایه‌گذاری دشمنان در این حوزه دارد.

- مقاله «تأثیرات جنگ‌نرم بر جامعه اسلامی از منظر آموزه‌های دفاعی قرآن کریم» نوشته محمداسماعیل شریفان و محسن گودرزی که با روش تحقیق، از نوع پیمایشی، توصیفی و تحلیلی و بر مبنای نوع داده‌های مورد استفاده از نوع آمیخته در سال ۱۳۹۷ انجام شد. یافته‌های آن حاکی از آن است که استکبار جهانی با

ابزارهای جنگ‌نرم به خانواده‌ها و آگاهی و آموزش آنها در زمینه راهبردهای که برای مقابله با جنگ نرم نایستی به کار ببرند می‌توان بنیان خانواده را در برابر خطر احتمالی واگسینه نمود و آسیب‌های آن را به حداقل کاهش داد (حاتمی و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۳). در توصیه‌های قرآن کریم نسبت به کانون خانواده، دو نکته اساسی قابل توجه است، یکی توجه به جایگاه و عظمت خانواده و دیگری توجه به وظایف اعضای خانواده. اما در مورد جایگاه و ارزش خانواده، خداوند با تشویق انسان‌ها به تشکیل این کانون ارزشمند. وَأَنْكِحُوا الْأَيَّامِي مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَانِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُعْزِمَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (نور، ۳۲) دستیابی به آرامش، تکامل، تربیت صحیح فرزندان و بهره‌مندی از نعمت‌های بهشت را از ثمرات شیرین خانواده ایمانی پرشمرده است. وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (روم، ۲۱) و در مورد نکته دوم، در قرآن کریم، برای تک‌تک اعضای خانواده، پدر، مادر و فرزندان، وظایفی تعیین شده است لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا (نساء، ۷) که اگر هر یک از آنان به وظایف خویش عمل نمایند، از آثار و برکات فراوان دنیایی و آخرتی آن بهره‌مند خواهند شد. هدف این پژوهش پاسخ به این پرسش این است که بازتاب جنگ‌نرم بر خانواده از منظر آموزه‌های قرآن کریم چیست؟ در فرضیه بیان می‌شود که از منظر قرآن کریم جنگ نرم بر خانواده تأثیرات منفی فراوانی دارد. برای مصونیت خانواده‌ها از هر نوع آسیبی، محقق با استفاده از روش تحلیل مضمون، داده‌های حاصل از آیات قرآن کریم را در سه لایه مضامین اولیه، ثانویه و فراگیر مفهوم سازی نموده است.

پیشینه پژوهش

در خصوص بازتاب جنگ‌نرم بر خانواده پژوهش‌های اندک و پراکنده‌ای صورت گرفته که در ذیل به بعضی از آنها که در برخی جنبه‌ها به این پژوهش نزدیک‌تر بودند اشاره شده است:

- مقاله «نقش زن و خانواده در الگوی پیشرفت اسلامی

۱۳۹۲: ۴۴۳).

◀ جنگ نرم

امروزه جنگ نرم از موثرترین، کم‌هزینه‌ترین، خطرناک‌ترین و پیچیده‌ترین انواع تهدیدها علیه ارزش‌ها و امنیت ملی یک کشور می‌باشد و مرکز اصلی حملات آن کانون خانواده، به ویژه جوانان است (محمودی‌زواره، ۱۴۰۱: ۲). جنگ نرم، استفاده دقیق و برنامه‌ریزی شده از قدرت نرم علیه نظام‌های سیاسی موردنظر، به منظور تاثیرگذاری بر باورها و ارزش‌های کلیدی جامعه، با هدف دگرگونی هویت فرهنگی و الگوهای رفتاری صحیح جامعه موردنظر، در عرصه‌های مختلف سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی می‌باشد. جنگ نرم موجب دگرگونی در هویت فرهنگی، ارزش‌ها و نگرش‌های پایه و بنیادین و القای ناکارآمدی مدل سیاسی مورد قبول مردم در یک نظام سیاسی می‌شود (نائینی، ۱۳۸۷: ۴۴). به عقیده جوزف نای، در عصر جهانی اطلاعات، تمامی منابع قدرت نظامی، اقتصادی، و نرم هر چند به درجات مختلف، ولی به یکدیگر مرتبط باقی خواهند ماند. با این حال به نظر وی قدرت نرم، اهمیت و معنای پیوسته افزون‌تری خواهند یافت؛ به گونه‌ای که کشورها وارد سیاست‌های رقابتی ایجاد جذابیت، مشروعیت و اعتبار خواهند گردید. به عقیده نای اگر رهبری ارزش‌هایی را ارائه کند که دیگران، خود مایل به پیروی از آن باشند، اداره کردن آن گروه هزینه کمتری خواهد داشت (نای، ۱۳۸۹: ۲۳). جنگ نرم در مقابل جنگ سخت یک سلسله اقدامات پیچیده و پنهان متشکل از عملیات‌های سیاسی، فرهنگی و اطلاعاتی برای تحمیل اراده گروهی بر گروه یا دولتی بر دولت دیگر بدون استفاده از راه‌های نظامی است. رسانه‌های ارتباطی از قبیل: رادیو، تلویزیون، سینما، ماهواره، اینترنت، موسیقی، مطبوعات، شبکه‌های اجتماعی و... همگی از ابزارهای اصلی جنگ نرم هستند که به وسیله آنها گروه مهاجم، کشور هدف را مورد هجوم گسترده خود قرار می‌دهد. امروز یکی از حوزه‌هایی که دشمن برای تهاجم فرهنگی و رسانه‌ای خود قرار داده، نهاد خانواده است. با توجه به این مساله که خانواده پایه و اساس هر کشوری را تشکیل داده و سعادت و شقاوت یک ملت بستگی به

بکارگیری قدرت نرم خود جنگ و چالش بزرگی را در ابعاد مختلف ایجاد نموده است.

مقاله «ارائه راهبردهای مصون‌سازی بنیان خانواده در برابر جنگ نرم با تأکید بر تهدیدات فرهنگی» نوشته آقایان حمیدرضا حاتمی، محمد حاتمی، محمدباقر حبیبی، هادی پرهون و کمال پرهون با مطالعه کیفی و به روش تحلیل محتوا در سال ۱۳۹۴ انجام پذیرفته که یافته‌های آن اشاره دارد که شکل‌گیری نسلی سرزنده و توانمند که بتواند پاسدار ارزش‌های کهن و اصیل جامعه ایران در برابر جنگ نرم و تهدیدات فرهنگی باشد بدون شک در گرو سلامت و مصون‌سازی این نهاد حیاتی در برابر تهدیدات موجود است.

همان‌طور که در مقالات بالا دیده می‌شود پژوهش‌هایی درخصوص نقش جنگ نرم بر خانواده توسط پژوهشگران مختلف صورت گرفته است، اما مقاله پیش‌رو به بازتاب جنگ نرم بر خانواده می‌پردازد. با تلاش صورت گرفته از آموزه‌های قرآن کریم در چارچوب نظری یاد شده، بازتاب جنگ نرم بر خانواده استخراج شده است که در قسمت یافته‌ها ذکر می‌گردد.

▣ مبانی نظری

◀ خانواده

خانواده ارزش والایی است که نزد همه انسان‌ها در همه کشورهای جهان نه تنها جایگاه بالایی دارد، بلکه بالاترین است. خانواده در همه فرهنگ‌ها و ادیان و مذاهب و اندیشه‌ها مورد احترام و توجه ویژه است. در اهمیت خانواده همین بس که به عنوان یکی از نهادهای بنیادی جامعه انسانی و موثرترین عامل انتقال فرهنگ شناخته شده است (خزعلی، ۱۳۷۶: ۵). خانواده، مهم‌ترین عامل در تکوین ساختار جسمی و روحی و روانی فرزندان است و درحقیقت، سکوی پرتاب آنان به سوی خوبی‌ها و یا بدی‌ها است. زن و مرد با پرورش نسل پاک و شایسته، بزرگترین خدمت را به جامعه بشری عرضه داشته و بهترین ذخیره را برای دنیا و آخرت خویش فراهم می‌سازند. والدین در صورتی به تربیت فرزند، موفق می‌شوند که با برنامه‌ریزی و دقت و همکاری و همدلی، به پسندیده‌ها ملتزم بوده، ستوده‌ها را به جا آورند و ناپسندها را ترک کنند (جباران،

خانواده و آموزه‌های آن دارد بنابراین، این حوزه در اولویت نخست تهاجم نرم و خاموش کشور مهاجم قرار دارد. راه‌اندازی انبوهی از مراکز به اصطلاح فرهنگی و رسانه‌ای از قبیل شبکه‌های ماهواره‌ای، ساخت و تولید فیلم‌های هالیوودی، شبکه‌های اینترنتی و اجتماعی، آن هم با تکیه بر تولید آثار مخرب و غیر اخلاقی، نشان از اهمیت و سرمایه‌گذاری دشمنان در این حوزه دارد. در نگاه قرآن بر خلاف نگاه مادی، فرجام تاریخ، پیروزی اهل حق بر باطل است و با فرهنگ مهدویت پیروزی قطعی و روشن با اهل حق آشکار می‌شود و این اعتقاد به انسان مؤمن نیرو و قوتی وصف ناشدنی می‌بخشد که قابل مقایسه با هیچ مکتبی نیست (یوسفی، ۱۳۸۷: ۲۷۶).

نوعی اعمال قدرت سخت است و قدرت سخت عبارت است از فشارهای نظامی و اقتصادی ملموس برای وادار کردن دیگران به تغییر موضع (اسکندری، ۱۳۸۹: ۵۷).

← نهاد خانواده در اسلام

به‌منظور کارایی و اثربخشی هرچه بیشتر نهاد خانواده لازم است تا محیط حاکم بر آن ویژگی‌هایی متناسب با کارکرد خانواده داشته باشد. تنها در این صورت است که برکات چنین نهادی برای اعضای آن و جامعه پدیدار و پایدار می‌شود. در نظام اجتماعی اسلام، نهاد خانواده، هسته اصلی تشکیل جامعه اسلامی است. تشکیل خانواده و تلاش برای این منظور نیز، مورد تأکید و تأیید قرآن و روایات است و به همین دلیل همین مقام والای پیوند مقدس زوجیت است که پیامبر(ص) فرمودند: هیچ بنایی در اسلام، محبوب‌تر از ازدواج (تشکیل خانواده) در نزد خداوند بزرگ نیست (مجلسی، ۱۳۶۳: ۱۰۰/۲۲۲). اسلام در پی آن است که انسان‌ها بر اساس تأمین مصالح مادی و معنوی‌شان با هم متحد شوند (مصباح یزدی، ۱۳۹۱: ۳/۱۰۱). هدف از نهاد خانواده اسلامی آن است که افراد در آن رشد و تکامل یابند. خانواده قدیمی‌ترین ساختاری است که بشر ایجاد کرده و انسان‌ها به آن نیازمند و مدیون آن هستند. در حقیقت خانواده در راس همه تشکلهای ایجادکننده و تقویت‌کننده هر اجتماع و جامعه‌ای است. خانواده به معنای زندگی مشترک دینی، قانونی و

یافته‌های پژوهش

با بررسی و مطالعه دقیق آموزه‌های قرآن کریم در مرحله اول کدهایی استخراج شد. در مرحله بعد با ترکیب و مقایسه مستمر کدها، یازده مقوله فرعی شکل گرفت و پس از بررسی و سنخ‌سنجی مولفه‌ها، پنج مقوله اصلی شامل فردگرایی، مدگرایی، اسراف و مصرف‌گرایی، تبرج و جلوه‌گری و خودباختگی فرهنگی طراحی شد. برای انجام نظام‌مند مراحل تحلیل مضمون از نرم‌افزار مکس کیو دی که یک نرم‌افزار تحلیل کیفی است، استفاده شد. واحد تحلیل در این پژوهش از منظر آموزه‌های قرآن کریم مرتبط با بازتاب جنگ‌نرم بر خانواده می‌باشد. تلاش شده است با رویکرد استقرایی داده‌های مرتبط استخراج شود و در قالب جدول ارائه گردد. سپس مفاهیم مرتبط توسط عبارتی کوتاه و توصیف کننده (کد) بیان شده است. محقق با استفاده از روش تحلیل مضمون، داده‌های حاصل از آیات قرآن کریم را در سه لایه مضامین اولیه، ثانویه و فراگیر مفهوم-سازی کرده است.

برای سنجش پایایی پژوهش، نمونه‌هایی از متن مورد تحلیل انتخاب و مجدداً کدگذاری شد. در نهایت، مقوله‌های اصلی در قالب شبکه مقوله‌ها با یکدیگر مرتبط شدند و بدین ترتیب، الگوی مفهومی بازتاب جنگ‌نرم بر خانواده از منظر آموزه‌های قرآن کریم استخراج شد. سیر شکل‌گیری این الگو، جداول نمونه کدگذاری‌ها و شکل‌گیری مقوله‌های فرعی و اصلی در ذیل ارائه شده است.

استحباب. اگر ازدواج از نظر فردی مستحب است، اما وقتی منجر به یک تکلیف اجتماعی شد واجب می‌شود. یعنی اگر جامعه اکثریتش ازدواج نکنند فاسد می‌شود در نتیجه وقتی عدم ازدواج اکثریت، فاسد کننده جامعه است عکس آن که ازدواج باشد از نظر تکالیف اجتماعی واجب می‌شود. پس از برنامه‌های حکومت و رسالت این است که ازدواج برای جوانان جامعه واجب است و امت و دولت در اصلاح امر ازدواج تکلیف وجوبی دارند. مقام معظم رهبری درباره اهمیت و جایگاه خانواده می‌فرماید: «جامعه اسلامی، بدون بهره‌مندی کشور از نهاد خانواده سالم، سرزنده و بانشاط، اصلاً امکان ندارد پیشرفت کند» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اندیشمندان، نخبگان و اساتید حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۰/۱۰/۱۵).

روش پژوهش

این پژوهش برحسب نوع داده‌های استفاده شده، کیفی، برحسب نتیجه، توسعه‌ای و بر حسب هدف، پژوهشی-اکتشافی است. این تحقیق از نوع تحقیقات نظری است که در آن محقق بدون داشتن یک هدف کاربردی خاص، صرفاً برای توسعه دانش به مطالعه می‌پردازد. در این تحقیق با توجه به ضرورت استنباط از مهمترین منبع روایی در زمینه از منظر آموزه‌های قرآن کریم ابتدا روش اسنادی و مطالعه نظری به کار گرفته شد. در ادامه از بین راهبردهای متنوع پژوهش کیفی، از راهبرد تحلیل مضمون با سبک اترید-استرلینگ بهره برده شده است (حکاک و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۲). تحلیل مضمون روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. بنابراین، قضاوت محقق در رابطه با اینکه مضمون چیست؟ کاملاً ضروری است. محقق باید تا حدودی منعطف باشد، زیرا تبعیت صرف از قواعد در این خصوص کاربردی ندارد. در نهایت شبکه مضامین بر اساس یک رویه مشخص مضامین زیر را نظام‌مند می‌کند: الف) مضامین اصلی، ب) مضامین سازمان دهنده، ج) مضامین فراگیر، سپس این مضامین به صورت نقشه‌های شبکه وب، رسم می‌شوند که در آن مضامین برجسته هر یک از این سه سطح نشان داده می‌شود.

جدول ۱: بازده مضمون اصلی استخراج شده از قرآن کریم مرتبط با بازتاب جنگ نرم بر خانواده

مضمون سازمان دهنده	مضمون اولیه (اصلی)	عبارت قرآن (متن/مضمون)
فردپرستی تکروی	فردباوری فردمحوری	إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَأَنْفَتِحَنَّ لَهُمْ بَابُ السَّمَاءِ وَلَآ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ (اعراف، ۴۰). همانا آنان که آیات ما را تکذیب کردند و از کبر و نخوت سر بر آن فرود نیاوردند هرگز درهای آسمان به روی آنان باز نشود و به بهشت در نیابند.
زندگی زودگذر جلوه دنیوی	فانی ناپایدار	وَكَآ تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفِثَنَّهُمْ فِيهِ وَرِزْقًا رَيبًا خَيْرٌ وَابْقَى (طه، ۱۳۱). و هرگز به متاع ناچیزی که به قومی از آنان در جلوه حیات دنیای فانی برای امتحان داده‌ایم چشم آرزو مگشا، و رزق خدای تو بسیار بهتر و پاینده‌تر است.
ریخت و پاش اتلاف تبدیر	تفریط ولخرجی سوء مصرف	وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا (فرقان، ۶۷). و آنان هستند که هنگام انفاق، اسراف نکرده و بخل هم نوزند، بلکه احسان آنها در حد میانه و اعتدال باشد.
خودآرایی خودنمایی	خود آراستن آشکار ساختن	وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى (احزاب، ۳۳). و در خانه‌هایتان بنشینید و آرام گیرید و مانند دوره جاهلیت پیشین با آرایش و خودآرایی بیرون نیابید.
خودفراموشی عدم خودباوری	هویت‌سوزی خودناباوری	وَكَآ تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الضَّالِّينَ (حشر، ۱۹). و همچون کسانی که خدا را فراموش کردند و خدا نیز آنها را به خود فراموشی گرفتار کرد نباشید و آنها فاسق و گنهکارند.

مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر	بازتاب جنگ نرم بر خانواده از منظر آموزه‌های قرآن کریم
فردپرستی تکروی	فردگرایی	
زندگی زودگذر جلوه دنیوی	مدگرایی	
خودآرایی خودنمایی	تبرج و جلوه‌گری	
ریخت و پاش اتلاف تبدیر	اسراف و مصرف گرایی	
خودفراموشی عدم خودباوری	خود باختگی فرهنگی	

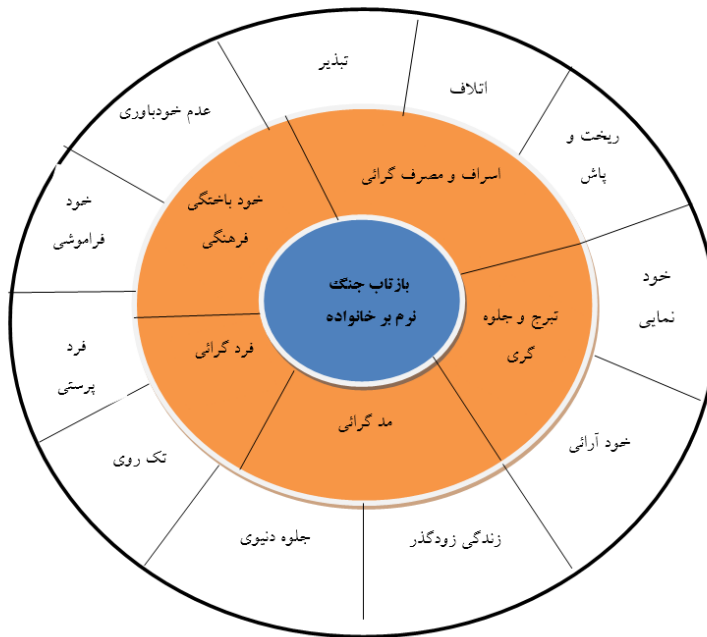
جدول ۲: مضامین سازمان دهنده مرتبط با بازتاب جنگ نرم بر خانواده

ردیف	مضامین سازمان دهنده	کدهای مربوطه
۱	فردپرستی	(اعراف، ۴۰) - (سجده، ۹) - (آل عمران، ۱۴۱).
۲	تکروی	(بقره، ۳۱) - (ذاریات، ۵۶) - (آل عمران، ۳۱).
۳	زندگی زودگذر	(زمر، ۲۹) - (نساء، ۱۴۳) - (طه، ۱۳۱).
۴	جلوه دنیوی	(احزاب، ۲۱) - (یوسف، ۹) - (اسراء، ۲۷).
۵	ریخت و پاش	(انعام، ۱۴۱) - (اسراء، ۲۷) - (اعراف، ۳۱).
۶	اتلاف	(غافر، ۲۸) - (انبیاء، ۹) - (فرقان، ۶۷).
۷	تبذیر	(غافر، ۳۴) - (لقمان، ۱۹) - (فاطر، ۳۲) - (یونس، ۲۱۲).
۸	خودآرائی	(نور، ۶۰) - (نور، ۳۱) - (احزاب، ۳۲).
۹	خودنمایی	(مطففین، ۳۰) - (احزاب، ۳۳) - (نور، ۳۰).
۱۰	خودفراموشی	(زخرف، ۵۴) - (قصص، ۴) - (آل عمران، ۱۱۹) - (توبه، ۸) - (مجادله، ۱۹) - (اعراف، ۵۳).
۱۱	عدم خودباوری	(بقره، ۲۴۹) - (احزاب، ۱۹) - (نساء، ۱۰۸) - (قصص، ۷۹) - (عنکبوت، ۱۲).

ترسیم الگو

بعد از مراحل کدگذاری، انتخاب مضامین اصلی و سازمان دهنده و فراگیر، ترسیم الگوی بازتاب جنگ نرم بر خانواده از منظر آموزه‌های قرآن کریم در شکل ذیل ارائه شده است. بدین ترتیب، الگوی مفهومی بازتاب جنگ نرم بر خانواده از منظر آموزه‌های قرآن کریم استخراج شد. سیر شکل گیری این مدل، در ذیل ارائه شده است.

شکل ۱: مدل بازتاب جنگ نرم بر خانواده از منظر آموزه‌های قرآن

بازتاب جنگ‌نرم بر خانواده از منظر آموزه‌های قرآن

نگرش‌های شخصی هر فرد تبیین می‌شوند. فرهنگ کشورهای غربی بیشتر مبتنی بر فردگرایی است. در بیشتر مکاتب غربی، منافع فردی و مصالح اجتماعی غالباً به عنوان دو امر متضاد و در مقابل یکدیگر در نظر گرفته شده‌اند. ایده‌ها و مکاتب فردگرا اولویت را به فرد و منافع وی داده و جایگاه والایی برای فرد و خواسته‌های وی قائلند، و بر همین اساس آزادی فردی، عقلانیت ابزاری و مالکیت خصوصی به عنوان اساس و مبنای فردگرایی و نظام سرمایه‌داری برآمده از آن پذیرفته شده‌اند. بدیهی است که اسلام به عنوان مکتب جامعی که مدعی هدایت همه جانبه انسان است و مهم‌ترین هدفش را سعادت و کمال انسان قرار داده است، در مورد منافع فردی و مصالح اجتماعی دیدگاه متفاوتی داشته باشد.

فردگرایی در نگرش اسلامی مذموم است، زیرا همه خلائق مظاهر اسماء الهی هستند و از ذات احدیت سرچشمه گرفته‌اند. انسان خودبین و خودبرتربین، امکان ورود به ساحت الهی را ندارد همچنان‌که خداوند می‌فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتِّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ» (اعراف، ۴۰). خودبرتربینان کسانی هستند که ورودشان به بهشت چون ورود شتر به سوراخ سوزن محال است.

مدگرایی

مد و مدگرایی یکی از پیامدهای سبک زندگی غربی و تمدن غربی است که از طریق امپراطوری رسانه‌ای به نوعی همه ملت‌ها و امت‌ها از جمله امت اسلامی را تحت تاثیر قرار داده و آثار زیان‌بار آن گریبان آنها را گرفته است (رحمی‌نراقی و همکاران، ۱۳۹۹: ۷۵). پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) حدیثی دارند که همین موضوع را متذکر می‌شوند و می‌فرمایند: «اگر قومی خودش را شبیه قومی دیگر کند، از آن‌ها محسوب می‌شود» (سجستانی، ۱۴۰۲: ۲۵۵). یکی از پدیده‌های رایج اجتماعی معاصر مسأله مد و مدگرایی است. شاید کمتر خانواده‌ای باشد که با این پدیده درگیر نباشد. در دوره معاصر به ویژه در چند دهه اخیر در واقع مد و مدگرایی به افراطی‌ترین حد خود رسیده است. شکی نیست که گسترش وسایل ارتباط جمعی همانند

یکی از مقدس‌ترین مراکزی که متلاشی نمودن آن از اهداف مهم دشمنان اسلام در جنگ‌نرم به شمار می‌آید، کانون خانواده است. دشمنان جنگ‌نرم تمام عیاری را آغاز نموده‌اند تا شاید بتوانند با هدف‌گیری کانون اصلی، یعنی خانواده‌های اسلامی، آن را متلاشی و اعتقاد جامع اسلامی را سست و با ترویج فساد و بی‌بندوباری، روحیه جهاد، مبارزه، ایثار و شهادت‌طلبی را از ملت‌های مسلمانان مبارز بگیرند و باردیگر بر سرنوشت آنان مسلط گردند. دشمنان اسلام پیوسته در صدد توطئه برای نفوذ در جامعه مسلمانان بوده و نقشه طراحی می‌کنند خداوند متعال خطر ایجاد شبکه داخلی دشمنان برای توطئه را در آیه ۱۲۱ سوره انعام تذکر می‌دهد: ان الشیاطین لیوحون الی اولیائهم. آنان برای این منظور از راهکارها و روش‌های متفاوتی بهره می‌جویند. بر اساس آموزه‌های قرآن کریم پنج مقوله اصلی موثر جنگ‌نرم بر خانواده شامل فردگرایی، مدگرایی، اسراف و مصرف‌گرایی، تبرج و جلوه‌گری و خودباختگی فرهنگی می‌باشد. که به آن پرداخته می‌شود.

فردگرایی

خانواده در ایران به لحاظ تاریخی و فرهنگی همواره جایگاه مهم و تعیین کننده‌ای در حمایت از افراد و جهت‌دهی به کنش‌های آنها داشته است، از همین رو سخن گفتن از تغییرات ساختاری و ارزشی آن به مثابه ظهور فردگرایی، ابهامات و دشواری‌های خاص خود را دارد (بالاخانی و ملکی، ۱۳۹۶: ۸). ایرانیان اگرچه در عرصه‌های اجتماعی همواره منافع فردی خود را بر منافع جمع ترجیح داده‌اند اما این امر در عرصه خانواده کاملاً برعکس بوده است (چلبی، ۱۳۸۱: ۱۰). در جوامع غربی، اشخاص فقط با لحاظ نمودن منافع مادی خود، دست به کاری می‌زنند و اگر نفع شخصی برای آن‌ها نداشته باشد، عمدتاً زیر بار آن نرفته و به راحتی از کنار آن می‌گذرند. فردگرایی و فرهنگ آن بر نیازها و هویت‌های فردی اشخاص تأکید می‌کند. بر اساس این فرهنگ، انسان‌ها آزاد و خودمختار هستند. رفتارهای اجتماعی در فرهنگ فردگرایی بر مبنای ترجیحات و

که توسط تجارت آزاد و جهانی شدن غربی افزایش یافته، تمایل به ایمان معنوی و رشد فرهنگی بر مبنای آموزه‌های اسلام را عمیقاً تضعیف کرده است (یصحانی، ۱۳۸۱: ۵۳). در این میان نقش رسانه‌های مهمی همچون تلویزیون و شبکه‌های اجتماعی و ماهواره‌ای را هرگز نمی‌توان از یاد برد. با نگاهی گذرا به پیام‌های بازرگانی و تبلیغات انواع کالاهای پرزرق و برق به وضوح می‌توان دریافت که روح غالب بر آثارها و تیزرها، روح مصرف‌گرایی و مصرف‌زدگی است. این امر نه تنها در برنامه‌های ماهواره‌ای بلکه در رسانه‌های داخلی نیز مشهود است.

رواج فرهنگ مصرف‌گرایی و گرایش خانواده‌ها به تجمل‌پرستی تا به جایی پیش رفته که کارشناسان ایرانی آن را نوعی تقابل با سبک‌زندگی ایرانی-اسلامی می‌پندارند. متأسفانه چندین سال است که جامعه ما بر خلاف آموزه‌های دینی و ملی خود با عطش و ولع هر چه بیشتر جاده مصرف‌گرایی را می‌پیماید. این پدیده نه تنها آسیب‌های فردی را در پی داشته، بلکه در یک مجموعه بزرگتر، آسیب‌های اجتماعی جدی را به دنبال خواهد داشت. خداوند متعال در قرآن به صورت مصداقی به مواردی از مصرف‌گرایی اشاره کرده است و مثلاً درباره کسی که بدون اندازه خرج کند می‌فرماید: «وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسِطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا» (الإسراء، ۲۹). و دستت را به گردنت زنجیر مکن و بسیار [هم] گشاده‌دستی منما تا ملامت‌شده و حسرت‌زده بر جای مانی.

تبرج و جلوه‌گری

از جمله ویژگی‌های زندگی اجتماعی، تعامل زن و مرد با یکدیگر است. برای زن، زیبایی یک نوع سرمایه و گرایش به زیبایی یک واقعیت است. در فرهنگ اسلام، حس زیباگرایی زنان معتبر شناخته شده است از جمله در آیه هجده سوره مبارکه زخرف (ناظمی اشنی، ۱۴۰۰: ۱۳۳). با گسترش رسانه و فضای مجازی، این مرزهای فرهنگی از میان رفته و در نتیجه فرهنگ کاربران فضای مجازی تا حدود زیادی به هم شبیه‌تر شده است. متزلزل شدن ارزش‌ها در اثر نبودن فضایی مناسب برای ظهور عقاید، زمینه برخورد بین فرهنگ‌ها و تمدن‌ها پدیدار می‌گردد که بیشترین تأثیر را بر ارزش‌های دینی

ماهواره و اینترنت از یک طرف و ارتقای سطح زندگی و رفاه و افزایش نقدینگی موجود در جوامع از علل اصلی آن هستند. از طرف دیگر، معمولاً مدها در بیشتر فرهنگ‌ها ظهور پیدا کرده و امری اجتناب‌ناپذیرند. هیچ فرهنگی یافت نمی‌شود که کلمه مد در آن ناآشنا باشد، لکن در فرهنگ‌های مختلف ظهور و بروز مد و مدگرایی نسبی و متفاوت است. معمولاً جوامع دینی که هنوز به سنت‌های دینی خود پایبند هستند، پدیده مد و مدگرایی در آنها کند و ضعیف است. مدپرستی در منظر قرآن یک حالت روانی و فکری است که دارای لوازم، نموها و آثاری است. انسان مدپرست، هویت دیگری را هویت خود می‌پندارد و این هویت دیگر هر چه باشد، انسان از خود بیگانه، تصویری متناسب با آن، از خود خواهد داشت. از این رو قرآن کریم به شدت از این طرز فکر نهی می‌کند می‌فرماید: «وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفِثْنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَابِقِي» (طه، ۱۳۱). چشم خود را به نعمت‌هایی که به گروه‌هایی از آنان دادیم نیفکن، اینها گل‌های زندگی دنیا است اینها به خاطر آن است که می‌خواهیم آنان را با آن بیازماییم، آن چه خدا به تو روزی داده است بهتر و پایدارتر است.

اسراف و مصرف‌گرایی

اسراف عبارت است از زیاده‌روی در مصرف، در جایی که سزاوار نیست (حسنوند و آسایش، ۱۴۰۲: ۸۶). مصرف‌فرآیندی است که در آن ارزش استفاده؛ چه به صورت تبدیل (مصرف تولیدی) و چه به صورت استفاده ناب و ساده آن در هنگام مالکیت برای ارضای نیازها از بین می‌رود (حسین‌زاده و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۲). تشویق به مصرف بیشتر یکی از دستاوردهای کشورهای سرمایه‌داری و لیبرال برای کشورهای در حال توسعه می‌باشد. با رواج این فرهنگ و خرید بخش اعظمی از وسایل لوکس و غیرضروری و ترویج اسراف و واردات بی‌رویه کالاهای خارجی از یک سمت به اقتصاد خانواده ضرر می‌زند و از سوی دیگر اقتصاد جامعه و تولیدات داخلی را نشانه گرفته است. مصرف‌گرایی؛ امروزه تنها مبتنی بر خریدی اعتیاد گونه صورت می‌پذیرد و بسیاری از مردم کالاهایی می‌خرند که اصلاً آن را استفاده نمی‌کنند. مصرف‌گرایی و مدپرستی

غنی‌ترین فرهنگ که اصول اساسی خویش را از جانب خداوند دریافت نموده است توانسته است تمدنی مبتنی بر فرهنگ دینی را بنیان نهد، متاسفانه خودباختگی یکی از چالش‌هایی است که مانع از شکل‌گیری هر چه بهتر و کامل‌تر جامعه و خانواده شده است.

برخی مفسران در توضیح آیه ۲۲ سوره حج می‌نویسند بیگانگان برای ایجاد فساد در جامعه، ابتدا مراکز مذهبی و علمی آن جامعه را هدف قرار می‌دهند، زیرا تا این مراکز تبلیغی و تحقیقی بر پا باشند، توطئه‌های آنان بی ثمر است (جوادی‌آملی، ۱۳۸۸: ۵۸۱). دشمن وظیفه خود را در قبال فرهنگ ما به خوبی انجام می‌دهد و با استفاده از تکنولوژی روز مانند ماهواره و سایر ابزارها بر افراد تأثیر می‌گذارد. از عوامل خودباختگی فرهنگی، تلقین است که به وسیله تبلیغات سوء استکبار انجام می‌شود، همان‌گونه که فرعون نسبت به بنی اسرائیل چنین می‌کرد. قرآن کریم می‌فرماید: «اسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ» (زخرف، ۵۴). او قوم خود را تحقیر کرد پس از او اطاعت کردند.

نتیجه‌گیری

مردم آثار منفی و مثبت فرهنگ غربی بر زندگی خانوادگی خود، نگاه و اندیشه به مسائل اجتماعی جوانان و ایجاد چالش میان نسل جوان و پدر و مادرها، محیط زیست، نحوه ارتباط افراد با منابع زیستی جامعه و سازوکارهای اداره سیاسی کشور را به صورت روزمره احساس می‌کنند. فرهنگ اسلامی ایرانی، هم از لحاظ تاریخی از فرهنگ جوامع غربی قدمت بیشتری دارد و هم اینکه ارزش‌هایی در این فرهنگ وجود دارد که هرگز در آنجا وجود نداشته است و یا اگر هم بوده، به ندرت دیده شده است. خانواده به عنوان اولین خاستگاه و جایی که در آن، بخش عمده شخصیت و هویت هر فرد شکل می‌گیرد، نقشی محوری‌تر از مدرسه یا هر نهاد دیگری دارد. این خانواده است که می‌تواند با فراهم آوردن شرایط مناسب برای فرزند نوجوان خود، حمایت لازم را از او به عمل آورد و با دادن حس امنیت به وی و همچنین انتقال مفاهیم و ارزش‌های اساسی، او را در گذر از این سال‌های سرنوشت ساز همراهی کند. در نظام اجتماعی اسلام، نهاد خانواده، هسته اصلی تشکیل جامعه اسلامی است. تشکیل خانواده و تلاش برای این

و اخلاقی دارد (جوادی‌یگانه، ۱۳۸۶: ۱۲). استعمارگران اقتصادی برای ایجاد و توسعه بازارهای مصرف، به ترویج فرهنگ تبرج و خودنمایی بین زنان کشورهای جهان پرداخته‌اند. از نظر آن‌ها، زنان در هر صورت با روی آوردن به فرهنگ خودآرایی و بی‌بندوباری نه تنها خود به مصرف کالاها تولید غرب می‌پردازند، بلکه دیگران را نیز تشویق خواهند کرد و از زیبایی‌های ظاهری آن‌ها می‌توان برای فروش کالاها و تبلیغ آن‌ها سود جست. دیر زمانی است که تبرج و خودآرایی به صحنه تقابل فرهنگ غربی با فرهنگ اسلامی تبدیل شده است. این تقابل از نگاه ویرانگر و تحقیرکننده دهه‌ها و سده‌های اخیر غرب به زن که نتیجه هولناک آن سال‌هاست در این جوامع خودنمایی می‌کند.

منظور از گزینه خودنمایی و تبرج، جلوه‌گری و دلبری کردن برای تصاحب قلب دیگری است. قرآن در دو آیه از آیات حجاب، از تبرج و خودنمایی زنان صحبت و آن را به محیط خانواده محدود کرده است. در یک آیه می‌فرماید: «ای زنان ظاهر نشوید و خودنمایی نکنید؛ مانند: «وَلَا تَبْرَجْنَ تَبْرَجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى» (احزاب، ۳۳)، خودنمایی دوران جاهلیت نخستین، و در آیه دیگری هم می‌فرماید: «فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ» (نور، ۶۰). زنان، با زینت‌ها و آرایش‌هایشان خودنمایی نکنند.

خودباختگی فرهنگی

خودباختگی فرهنگی در اصل نوعی خودباختگی است که فرد نسبت به فرهنگ و جامعه خود، در اثر القانات منفی که به او می‌شود، به آن دچار می‌گردد و همواره حالتی سرزنش‌گونه نسبت به جامعه خود و دیدی آرمانی نسبت به فرهنگ و تمدن جامعه‌ی الگوگرفته دارد. در جامعه اسلامی که فرهنگ اسلامی بر آن حاکم است، مراقبت از مراکز و مجموعه‌های که به تبیین و تشریح علم و فرهنگ اسلامی مبادرت می‌ورزند، ضروری به نظر می‌رسد (سلطانی، ۱۴۰۰: ۴۴). ایجاد هویت واحد و خاص یکی از مهمترین دستاوردهای وجود یک فرهنگ است و در مقابل خودباختگی از جمله نتایج فراموشی فرهنگ بومی و ملی یک جامعه است، چرا که هویت افراد یک جامعه متأثر از هویت فرهنگی آن جامعه می‌باشد. فرهنگ اسلامی به عنوان

منظور نیز، مورد تأکید و تأیید است. با توجه به اهمیت خانواده در ایران، انتظار می‌رود تغییر ارزش‌های خانواده و ظهور فردگرایی در عرصه آن در دیگر حوزه‌های کنش اجتماعی نیز موثر باشد. از آنجایی که دشمن بر اساس تجربه دریافته است که تغییر نظام و افکار عمومی، دیگر به هیچ عنوان با روش‌هایی از قبیل جنگ نظامی و زور تحقق نمی‌یابد؛ به طراحی جنگ نرم و اشاعه تفکر لیبرال دموکراسی پرداخته و به این دلیل که این نوع جنگ هنوز هم تاحدودی در میان مردم ناشناخته است، اکثراً به خطرات این جریان واقف نیستند و چون جنگ نرم از ظرافت خاص و مراحل متنوعی برخوردار است، با عوام فریبی و به آهستگی پیش می‌رود ناخود آگاه به دام آن گرفتار می‌شوند. رصد و آسیب‌شناسی فرهنگی بخشی از مدیریت است و نخبگان باید با توجه به متون اسلامی و تاریخی و فرهنگی و شرایط امروز تعریف جدیدی از مهندسی فرهنگی ارائه کنند. لذا بر این اساس، مضامین اولیه (فردباوری، فردمحوری، فانی، ناپایدار، تفریط، ولخرجی، سوء مصرف، خود آراستن، آشکار ساختن، هویت‌سوزی و خودناباوری) و مضامین سازمان دهنده (فردپرستی، تک‌روی، زندگی زودگذر، جلوه دنیوی، ریخت و پاش، اتلاف، تبذیر، خودآرائی، خودنمایی، خود فراموشی و عدم خودباوری) به دست آمد. با ترکیب و ادغام یازده مضمون سازمان‌دهنده نزدیک به هم پنج مضمون فراگیر شامل فردگرایی، مدگرایی، اسراف و مصرف‌گرایی، تبرج و جلوه‌گری و خودباختگی فرهنگی با تأکید بر آموزه‌های قرآن کریم استخراج گردید.

در خصوص مقابله با جنگ نرم دشمن بر خانواده موارد ذیل پیشنهاد می‌شود:

□ تقویت بصیرت و آگاهی عمومی؛ آگاه‌سازی مردم از طریق رسانه‌های جمعی، آموزش و پرورش یکی از راهکارهای کلیدی است.

□ حمایت از نخبگان و متفکران دینی و فرهنگی: در تولید محتواهای فرهنگی و رسانه‌ای مؤثر.

منابع و مأخذ

قرآن کریم، ترجمه آیت الله مکارم شیرازی.
- اسکندری، حمید (۱۳۸۹)، پدافند غیرعامل، تهران: انتشارات بوستان حمید.

- اسماعیل یصحانی، سعید (۱۳۸۱)، جهانی سازی و استراتژی مقاومت، فصلنامه کتاب نقد، پاییز و زمستان ۱۳۸۱، ش ۲۴ و ۲۵.
-بالاخانی، قادر و ملکی، امیر (۱۳۹۶)، بررسی ظهور فردگرایی در عرصه خانواده (مطالعه موردی شهروندان تهرانی)، فصلنامه مطالعات راهبردی زنان، سال بیستم، شماره ۷۷.

بیانات مقام معظم رهبری به تاریخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۵

<https://farsi.khamenei.ir>

-ثمری صفا، جعفر، زارعی، اقبال، نجارپوریان، سمانه و محمدی، کوروش (۱۴۰۱)، تدوین الگوی چند محوری مشاوره پیش از ازدواج براساس فرهنگ اسلامی- ایرانی، فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، دوره ۱۰، شماره ۳.

- جباران، محمدرضا (۱۳۹۲)، طلاق عاطفی، ره توشه راهیان نور، شماره ۱۱۶، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.

-جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۸)، تسنیم تفسیر قرآن کریم، قم: مرکز نشر اسراء.

-جوادی یگانه، محمدرضا و عبدالهیان، حمید (۱۳۸۶)، دین و رسانه، تهران، دفتر پژوهش‌های رادیو.

-چلبی، مسعود (۱۳۸۱)، بررسی تجربی نظام شخصیت در ایران، تهران: موسسه پژوهش فرهنگ، هنر و ارتباطات.

-حاتمی، حمیدرضا، حاتمی، محمد، حبی، محمدباقر، پرهون، هادی و پرهون، کمال (۱۳۹۴)، ارائه راهبردهای مصون‌سازی بنیان خانواده در برابر جنگ نرم، فصلنامه روانشناسی نظامی، دوره ششم، شماره ۲۴.

-حسنوند، داریوش و آسایش، حمید (۱۴۰۲)، اثر آموزه‌های اسلامی «پرهیز از اسراف» و «انفاق» بر رفتار مصرفی افراد و توزیع درآمد، فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، دوره ۱۱، شماره ۲.

-حسین‌زاده، خدیجه، موسوی باردنی، سیداحمد، ماهرزاده، طاهره و تقی‌لو، زینب (۱۴۰۲)، مولفه‌های تمدن‌ساز سبک زندگی در حوزه مصرف از منظر مقام معظم رهبری (مدظله)، فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، دوره ۱۱، شماره یک.

-حکاک، محمد، جعفری، میثم، ویشلقی، مهدیه

- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۹۱)، اخلاق در قرآن، جلد اول، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره).

-ناظم‌اشنی، محمدحسین (۱۴۰۰)، الگوی اسلامی تعادل بین علایق فردی زنان و تضمین سلامت روابط اجتماعی در جهت پیشرفت، فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، دوره ۹، شماره ۳.

-نای، جوزف (۱۳۸۹)، قدرت‌نرم، ابزارهای موفقیت در سیاست بین‌الملل، سیدمحسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران: دانشگاه امام صادق(ع).

-نائینی، علی محمد (۱۳۸۷)، مبانی ماموریت سپاه در مقابله با تهدیدات نرم، فصلنامه علمی تخصصی عملیات روانی دانشگاه امام حسین(ع)، سال پنجم، شماره ۲۰.

-یوسفی، جعفر (۱۳۸۷)، بررسی تطبیقی قدرت‌نرم در گفتمان‌های اسلامی و لیبرال دموکراسی، معنی و مفهوم قدرت‌نرم در گفتمان اسلامی و غربی، پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج دانشگاه امام صادق(ع).

(۱۳۹۹)، واکاوی استراتژی سکوت بر اساس آموزه‌های نهج البلاغه»، دوفصلنامه علمی پژوهشی علوی، سال یازدهم، شماره ۲.

-حیدری، موسی‌الرضا (۱۳۹۹)، آسیب‌های رسانه‌های مدرن جنگ‌نرم و اثرات سوء آن بر خانواده، سومین همایش ملی سبک زندگی و سلامت

-خزعلی، مریم (۱۳۷۶)، خانواده و فرهنگ عمومی، تهران: نشر حیان.

-خسروشاهی، قدرت‌الله، دانش پژوه، مصطفی (۱۳۷۸)، فلسفه حقوق، قم، چاپ سوم، موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی(ره).

-رحمی‌نراقی، حسین، خسروپناه، عبدالحسین و حسن زاده، فاطمه (۱۳۹۹)، مدگرایی به عنوان یکی از پیامدهای سبک زندگی غربی و آنتولوژی آن در اندیشه توریستین ویلن، دوفصلنامه علمی مدیریت دانش اسلامی، سال دوم، شماره اول.

-سجستانی، ابوداود (۱۴۰۲)، ترجمه فارسی سنن ابی داود، ترجمه سیدمحمد موسویان صفاخانه، نشر احسان.

-سلطانی، مرتضی (۱۴۰۰)، تاکتیک‌های نفوذ دشمن در جامعه اسلامی از منظر قرآن کریم، دوفصلنامه تخصصی پژوهش‌های میان رشته‌ای قرآن کریم، سال دوازدهم، شماره ۲.

-شریفان، محمداسماعیل و گودرزی، محسن (۱۳۹۷)، تأثیرات جنگ‌نرم بر جامعه اسلامی از منظر آموزه‌های دفاعی قرآن کریم، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، سال شانزدهم، شماره ۷۴.

-علیزاده، محمدعلی، رضانی، مجتبی، حجتی، سیدعبدالله، اسکندری، کریم و بهلولی، نادر (۱۴۰۲)، طراحی الگوی جهانی پیشنهادی مدیریت اسلامی- ایرانی پیشرفت، فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، دوره ۱۱، شماره یک.

- مجلسی، محمدباقر (۱۳۶۳)، ترجمه فارسی بحارالانوار، ترجمه ابوالحسن موسوی همدانی، تهران: نشر ولیعصر.

-محمودی‌زواره، فاطمه (۱۴۰۰)، واکاوی تأثیرات جنگ‌نرم علیه نظام خانواده و جامعه، چهارمین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی و پژوهش‌های اسلامی.